

ЮВІЛЕЙНІ ТА ПАМ'ЯТНІ ДАТИ

ДО 85-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ЄВГЕНІЇ МІРОШНИЧЕНКО

АНТОНЮК В. Г.

НЕЗДІЙСНЕНА МРІЯ ЄВГЕНІЇ СЕМЕНІВНИ МІРОШНИЧЕНКО

Легенда українського вокального мистецтва, народна артистка України й СРСР (1965), лауреат Державної премії УРСР імені Т. Г. Шевченка (1972), Державної премії СРСР (1981) та ордена князя Ярослава Мудрого V ст. (2001), Герой України (2006) Євгенія Семенівна Мірошниченко (12.06.1931 – 27.04.2009) не потребує зайвих рекомендацій. Лауреат Міжнародного конкурсу вокалістів у Тулузі (1958) та Всесвітнього фестивалю молоді і студентів у Москві (1957) ще до закінчення свого навчання у класі професора Київської консерваторії Марії Едуардівни Донець-Тессейр була запрошена солісткою Київського театру опери та балету імені Т. Г. Шевченка (1957–1990). Вона пройшла Школу Міланського театру «La Scala» (1961) і досягла абсолютної майстерності у виконанні оперних і концертно-камерних шедеврів для лірико-колоратурного сопрано.

Серед її партій – Лючія («Лючія ді Ламмермур» Г. Доніцетті), Лакме («Лакме» Л. Деліба), Віолетта, Джильда («Травіата», «Ріголетто» Дж. Верді), Цариця ночі, мадам Зільберкланг («Чарівна флейта», «Директор театру» В. А. Моцарта), Манон («Манон» Ж. Массне), Розіна («Севільський цирульник» Дж. Россіні), Церліна («Фра-Дияволо» Д. Обера), Мюзетта («Богема» Дж. Пуччіні), Шемаханська цариця, Марфа («Золотий півник», «Царева наречена» М. Римського-Корсакова), Венера («Енеїда» М. Лисенка), Йолан («Милана» Г. Майбороди); моноопера В. Губаренка за мотивами твору А. Барбюса «Ніжність». Траплялося, що завісу Київської опери на її честь піднімали по 25 разів.

Окремо слід сказати про сотні концертів, під час яких у її натхненному виконанні прозвучали арії з опер «Сомнамбула» і «Норма» В. Белліні тощо, романси, народні пісні. Вона залишається неперевершеною виконавицею Концерту для голосу з оркестром Р. Глієра; концертних варіацій на тему романсу «Соловей» О. Аляб'єва і «Венеціанський карнавал» Ю. Бенедикта; «Солов'їного романсу» та «Над берегом Влтави» А. Кос-Анатольського. На спектаклі й концерти за її участю часом було неможливо потрапити. Під час її бенефісів Київська міська влада змушена була виставляти міліцейські кордони.

Рідкісний природний акторський хист Євгенії Мірошниченко за силою сценічної виразності не поступався феномену її неозорого за діапазоном і динамічною палітрою лірико-колоратурного сопрано. Тому дослідники її творчості вважають художні образи, утілені українською оперною примадонною, світовим еталоном сценічної майстерності. Отримавши найвищі нагороди й звання від тоталітарної країни, вона ніколи не виконувала так званих «пісень звитяги», не плямувала свою професійну репутацію й модними шлягерами, що ніскільки не заважало її популярності. Оскільки всі оперні вистави столичного театру протягом кінця 1920-х – початку 1990-х років виконувалися в перекладах українською мовою, її героїні сприймалися ментально рідними й зрозумілими.

Євгенія Мірошніченко багато знімалась у документальному, музичному, ігровому кіно та у фільмі-опері «Лючія ді Ламмермур» (режисери О. Бійма, В. Бегма, В. Іванов, С. Параджанов). Тому не випадковим стало проведення в її честь конкурсу «Солоспів, Київського Міжнародного фестивалю документальних фільмів «Кінолітопис-2009» та «Кінолітопис-2016». Співачка гастролювала в США, Канаді, у країнах Західної Європи, а її стажування в Італії було завчасно перерване через ризик СРСР втратити цей національний скарб, який могли переманити. Її голос як унікальне природне й художнє явище вивчав професор, доктор біологічних наук В. П. Морозов¹. Реквіємом співачці стало фундаментальне дослідження Тетяни Швачко².

1980 року, в zenіті слави, Євгенія Семенівна Мірошніченко стала викладачем у своїй *alma mater*; 1990 року – професором кафедри сольного співу. Для колег і студентів вона була еталоном стилю, взірцем принциповості й доброзичливості, які незбагненно поєднувалися в ній. У її класі завжди навчалось близько тридцяти студентів, і це були далеко не всі бажаючі потрапити. Її ім'я могло б стати візитною карткою цілої когорти молодих співаків, яким пощастило отримати в неї вокальну школу. Вони досконало співають, уславлюючи педагогічний хист улюбленого професора у різних куточках світу. Серед її учнів – переможці престижних міжнародних конкурсів: солісти Національної опери, народні артисти України, лауреати Національної премії імені Тараса Шевченка Михайло Дідик і Ольга Нагорна (у різні роки вони продовжили її викладацьку діяльність в Альма матер, як і Ольга Безсмертна, Валентина Семенова й Тамара Ходакова), заслужені артисти України Ольга Микитенко, Катерина Стращенко, Сусанна Чахоян, Сергій Пашук, Сергій Ковнір, а також Оксана Терещенко, Тетяна Ганіна; народні артистки України Валентина Степова та Наталя Шелепницька – усіх не злічити... Дванадцяти з них пощастило стати солістами Національної опери, хтось – у пошуках роботи, інші ж співають за межами рідного краю, і це найбільше боліло Євгенії Семенівні, яка не мислила себе без України і виховувала патріотами своїх учнів. Якось, очолюючи кафедру сольного співу (2004–2005), вона запросила автора статті до свого класу і показала офіційний лист з Оперної академії при Польському Великому театрі у Варшаві (пол. Teatr Wielki – Opera Narodowa) з поміткою від руки: «Є. С. Мірошніченко – для ознайомлення й обговорення на кафедрі». У листі йшлося про надання можливості нашим студентам стажуватись у Польщі. Євгенія Семенівна почекала, доки я читала, запитала, чи я все зрозуміла, після чого розірвала лист на дрібні шматочки зі словами: «Ніякого відбору студентів за кордон ми робити не будемо. Наша талановита молодь співатиме в Україні!»³. І попросила не розголошувати...

Саме турбота про молодих дипломованих співаків, які по закінченні навчання та за відсутності можливості працювати за фахом вимушені змінювати профіль діяльності чи виїжджати за межі України, спонукала видатну співачку й професора в останні роки її життя створити свій театр, – Малу оперу. Тим більше, що у світі набуває поширення досвід роботи камерних оперних театрів, де здійснюють сучасні експериментальні постановки класичного й нового репертуару. То коли ж нарешті відбудеться свято відкриття Київської малої опери? Це питання досі залишається риторичним, а пов'язані з ним проблеми вкоротили віку Є. С. Мірошніченко.

Отже, 2004 року на сесії Київради було вирішено створити театральновидовищний заклад культури «Київська мала опера» й виділити для цього театру колишній Будинок культури трамвайників (вул. Дегтярівська, № 5-а). Але втілення цього

---

¹ Морозов В. П. Биофизические основы вокальной речи. Ленинград: Наука, 1977. 232 с.

² Швачко Т. О. Євгенія Мірошніченко / ред. О. А. Голинська. Київ: Муз. Україна, 2011. 312 с.

³ З особистої розмови В. Г. Антонюк з Є. С. Мірошніченко.

проекту набуло іншого формату через земельне питання: земля під Малою оперою була чи то продана, чи то передана в оренду. Далекого 1897 року Київський комітет піклування про тверезість народну і обладнав «народну чайну» в невеличкому дерев'яному будиночку на Лук'янівській площі, де невдовзі з'явилась і бібліотека-читальня, а незабаром закріпив за собою навколишню ділянку розміром 350 кв. саженів (близько 1600 кв. м), на якій у 1901–1902 роках архітектор Михайло Артинов звів Народний дім, у якому розмістились безкоштовна амбулаторія, нічний притулок для бідних і вишуканий театральний зал на 685 місць, стилізований під українське бароко. 1910 року в Лук'янівському народному домі демонструвались кінофільми; у 1917 – відбувалися виступи акторів «Молодого театру» Леся Курбаса та вихованців Музично-драматичної школи Миколи Лисенка, пізніше об'єднаних Михайлом Старицьким у «Гурток українських акторів». 1920 року тут розташувався Будинок культури Київського трамвайно-тролейбусного управління, 1986 цю будівлю офіційно визнано пам'яткою культури, яка охороняється законом, і повністю занедбано. Зусиллями Євгенії Мірошніченко 2004 року там було відремонтовано дах і поновлено інженерні роботи, однак значна амортизація приміщення (85%) вимагала повної реконструкції: укріплення стін, фундаменту, розширення сцени, побудови оркестрової ями, реставрації фасаду й прилеглої території. Саме про ці та інші проблеми йшлося на прес-конференції, яка відбулась 12 червня 2007 року у приміщенні Київської малої опери з нагоди дня народження Євгенії Мірошніченко. Вона у своєму виступі рішуче звинуватила КМДА у бездіяльності. Головне управління культури міста Києва такі докори відкидало і запевняло відкрити Малу оперу 2009 року. Євгенія Семенівна у цій дискусії висувала переконливий і досить сумний аргумент: його величність час, який, на жаль, має властивість рухатися лише в одному напрямку. Дивлячись на завзяту, енергійну, вишукано вбрану колегу, не виникало й думки, що вже невдовзі вона тяжко захворіє, а її мрія залишиться нездійсненою. Її виступи підтримали директор Національної опери П. Я. Чуприна, ректор НМАУ імені П. І. Чайковського В. І. Рожок, головний диригент Малої опери, художній керівник і головний диригент Національного симфонічного оркестру України В. Ф. Сіренко, а також директор КЗ ТВЗК (Комунальний заклад «Театрально-видовищний заклад культури») «Київська мала опера» І. І. Харіна. Присутніх запросили й до затишної барокової зали, у якій мають звучати оперні шедеври А. Вівальді, Г. Ф. Генделя, Д. Бортнянського, М. Березовського, камерні опери М. Лисенка та сучасних українських композиторів, а музичний космос високої вокальної культури неодмінно залучить до нового театру молоде покоління, спрямоване до нових еталонів краси й досконалості.

Уявімо, як на сцену оновленого, сяючого позолотою залу Київської малої опери імені Є. С. Мірошніченко сходить досі невідома талановита співачка, у грудях якої нестримно бринить одвічним прагненням абсолютної краси український солов'їний спів. Євгенія Мірошніченко мріяла дочекатися цього!

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антонюк В. Г. У Малої опери – велика біда // Дзеркало тижня. 2007. 29 червня.
2. Антонюк В. Г. Українська пісня у творчості видатних оперних співаків 2-ї пол. ХХ ст. // Матеріали Дев'ятих всеукраїнських наукових фольклористичних читань. Київ: КНУ ім. Т. Шевченка, 2016. С. 119–123.
3. Морозов В. П. Биофизические основы вокальной речи: монография. Ленинград: Наука, 1977. 232 с.
4. Швачко Т. О. Євгенія Мірошніченко / ред. О. А. Голинська. Київ: Муз. Україна, 2011. 312 с.: іл.